

Analysis of speech acts based on John Searle's opinions in the three poem of Mahdi Akhavansales (Akhar e shahnameh, Zemestan and Az in avesta)

Kazem Dezfoulian Rad

Professor, Department of Persian Language and Literature, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
k_dezfoulian@sbu.ac.ir

Mahdieh Moradbekloo (Corresponding Author)

Master of Persian Language and Literature, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
mahdieh466@gmail.com

Abstract

Speech act theory has become influential within both linguistic and philosophy of language. Speech act is defined as an action occurring as a result of an intentional statement. When a statement is expressed provocatively and intentionally, in order to happen an act or process, we are expressing speech act, too. This theory proposed that the meaning of expressing some sentences is not only what we are doing, but an act or part of act that we intend to do it. John Searle following his teacher, Austin, has classified speech act into five categories including assertive, directive, commissive, expressive and declarative. In this paper three books of "Akhar e Shahname", "Zemestan" and "Az in Avesta" by "Mahdi Akhavan Sales" has been studied. The results show that the assertive act is the most used with 948 instances and the commissive act is the least used with 5 instances. Also it is used the most speech act in the book of "Zemestan" and the least speech act in the book of "Az in Avesta". This declaration of beliefs takes precedence over his emotions and feelings, and Akhavan's poem is more about proving the poet's beliefs of his time than being emotional or committed. The small number of commitment or declaration actions is an indication of the poet's lack of commitment or low social power status. The method of the research is descriptive-analytical by means of library resources.

Keywords: Mahdi Akhavan Sales, speech acts, Akhar e Shahname, Zemestan, Az in Avesta, John Searle.

Introduction

Language is one of the most important social phenomena of humanity, dating back to the emergence of the first human communities. In addition to being a means of human communication, language is also a carrier of human thought and plays a significant role in shaping individual thoughts. Therefore, the study of language is of great importance. (Qobadi, 2:2021) Language is a tool and means of communication between humans. However, it's essential to note that while communication is the primary function of language, it also has many secondary roles. When it comes to the role of language in communication, which is its primary function, it's crucial to consider that the sender and receiver are often in a simultaneous relationship, with the transmission of the message occurring simultaneously. (Kheirabadi, Sameni, 13:2016) Austin was the first philosopher to identify a significant category of linguistic statements that are neither true nor false, as they are not intended to describe a state or fact, but rather to perform an action through these statements. (Abdollahi, 29:1999) Pragmatics is a subfield of linguistics that examines the influence of context on meaning. One prominent theory in pragmatics is the theory of speech acts, which views meaning not just as a function of linguistic features and truth conditions, but as a performative action that changes the world outside of language. This theory was first introduced by Austin in the 1940s and was further developed by his student (Searle), who later popularized it in linguistics. (Kazemi, Jamshidi, 4:2016) Another way to understand the implicit meanings of a text is through the analysis of speech acts. Among all the approaches presented in general linguistic theory, the theory of speech acts has gained the most importance. (Levinson, 226:1977, quoted by Khosravi, 2:2017) The theory of speech acts places language in the context of human action, and discusses the functions and goals of human actions that are realized through sentences. (Poitras, 2008 : 337, her)

Background of Research

There have been numerous research studies and publications on the theory of speech action and Mehdi Akhavan Sales until now, and some of them will be mentioned.

- 1- The "Analysis of Shath Genre Based on the Theory of Speech Action" (Zarqani and Akhlaghi, 2012: 61-80) article has used the theory of speech action to examine the literary genres of Shathiat. The authors of this article have first tried to explain the foundations of the Shath genre by referring to the evolutionary process of the theory of speech action. Next, based on the explanation of Shathiat by Rouzbahane Baqali Shirazi, they have selected 40 Shathiat and categorized them into five categories according to the classification proposed by Searle.
- 2- The "Speech Acts and Their Importance in Text Analysis" article written by Amoozadeh and

Ramazanzadeh (2006) examines the theory of speech acts from the perspective of Austin and Searle. The authors of this article briefly review the theory of speech acts and then analyze the speech acts in Simin Daneshvar's novel "Jazireye Sargardani". 3- Another article is "Five Speech Acts in Sohrab Sepehri's Poem 'Sedaye paye ab'" written by Abdollahian and Bagheri (2017). The authors of this article introduce the concept of speech acts and their goals, and then analyze the speech acts in Sohrab Sepehri's poem "Sedaye paye ab".

Examples of research in the field of speech action have been mentioned, but so far, no independent research with the title "Analysis of speech acts based on John Searle's opinions in the three poems of Mahdi Akhavan-Sales (Akhare shahnameh, zemestan and az in avesta)." has been conducted. Therefore, this research is considered to be the first research of its kind in this subject."

Method of Research

The method of the research is descriptive-analytical by means of library resources. The researcher has collected written resources related to the theory of speech act by J.L. Austin and John Searle, including books, articles, theses and poems by Mehdi Akhavan-Sales. The researchers then extracted and categorized the existing components and viewpoints from these sources. The next step is to analyze and examine the frequency of different types of speech acts in Mehdi Akhavan-Sales' poems.

Conclusion

In these three books, 1868 instances of speech acts have been used, consisting of 948 assertives, 486 expressives, 402 commissives, 5 declaratives, and 27 directives. The goal of the statistical analyses in this study is to show the approximate frequency of speech acts used in the three books, in order to determine which speech acts are most frequently used and which book contains the highest number of speech acts. The highest number of assertive speech acts in the three books indicates that the poet is seeking to convey the nature of things and his own beliefs, and intends to present his world as it is or as he believes it to be through poetry. This assertion of beliefs takes the form of protests, justifications, and other expressions that precede his emotions and sentiments, and makes the poetry of the Akhavan more about verifying the poet's genuine beliefs of his time than being emotional or committed. Conversely, the low number of committed or declarative speech acts suggests a lack of commitment and responsibility, credibility or low social status of this poet. Akhavan does not attempt to change the world because of one of these two reasons, and instead approaches phenomena with a logical and rational mindset. The "Zemestan" book stands out as the most linguistically rich due to the highest number of speech acts used, compared to the other two books, in terms of the poet's language use and the reader's comprehension of the intended meaning.

تحلیل کنش‌های گفتاری بر اساس آرا جان سرل در سه منظومه مهدی اخوان ثالث

(آخر شاهنامه، زمستان و از این اوستا)

کاظم دزفولیان‌راد

استاد، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

k_dezfoulian@sbu.ac.ir

مهدیه مرادبکلو (نویسنده مسئول)

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

mahdieh466@gmail.com

چکیده

اصطلاح کنش گفتاری از اصطلاحات زبان‌شناسی و فلسفه زبان است. کنش گفتاری به عملی گفته می‌شود که در نتیجه یک گفته عمدی رخ می‌دهد، زمانی که گفته‌ای تحریک‌آمیز و عمدی بیان می‌شود، به قصد اینکه جریان یا کنشی به راه بیفتد، هم صحبت از کنش گفتاری می‌کنیم. این نظریه نشان می‌دهد که منظور از بیان بعضی جمله‌ها کاری نیست که در حال انجام آن هستیم، بلکه خود عمل و یا بخشی از عملی است که قصد انجام آن را داریم. جان سرل^۱ نیز به پیروی از استادش، آستین^۲، کنش‌های گفتاری را به پنج دسته اظهاری، اعلامی، تعهدی، ترغیبی و عاطفی دسته‌بندی می‌کند. در این مقاله، سه کتاب "آخر شاهنامه"، "زمستان" و "از این اوستا" از مهدی اخوان ثالث مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بدست آمده حاکی از این است که کنش اظهاری با ۹۴۸ مورد بیشترین کاربرد و کنش تعهدی با ۵ مورد کمترین کاربرد را دارد. همچنین در کتاب "زمستان" بیشترین تعداد کنش‌های گفتاری و در کتاب "از این اوستا" کمترین تعداد کنش‌های گفتاری به کار رفته است. این اظهار باورها بر احساسات و عواطف او پیشی می‌گیرد و شعر اخوان بیش از آن که عاطفی و یا متعهد باشد، در پی اثبات باورهای شاعر از زمانه خویش است. کم بودن تعداد کنش‌های تعهدی یا اعلامی نیز نشانگر عدم تعهد یا مرتبه‌ی پایین قدرت اجتماعی این شاعر است. روش پژوهش توصیفی تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای است.

کلیدواژه‌ها: مهدی اخوان‌ثالث، کنش‌های گفتاری، آخر شاهنامه، زمستان، از این اوستا، جان سرل.

¹ J. R. Searle

² J. L. Austin

زبان یکی از مهمترین پدیده های اجتماعی بشر از دیرباز بوده که زمان شکل گرفتن آن به پیدایش نخستین اجتماعات انسانی باز می گردد. زبان علاوه بر سخن گفتن انسان ها و فارغ از یک نظام ارتباطی که یکی از ویژگی های مهم آن به حساب می آید، حامل اندیشه های آدمی و در شکل گیری اندیشه های افراد نقش مهمی دارد. از این رو مطالعه ی زبان از اهمیت بسزایی برخوردار است. (قبادی، ۱۴۰۰: ۲) زبان ابزار و وسیله برقراری ارتباط در بین انسان ها است. اما باید در نظر داشت که برقراری ارتباط نقش اصلی زبان است ولی زبان نقش های فرعی بسیاری را نیز دارا است. در مورد نقش ارتباطی زبان که نقش اصلی آن به شمار می آید باید توجه داشت که دوطرف گیرنده و فرستنده غالباً در برابر یکدیگر قرار دارند و انتقال پیام به صورت همزمان است. (خیرآبادی، سامنی، ۱۳۹۵: ۱۳) آستین نخستین فیلسوفی بود که بیان کرد در میان اظهارات زبانی طبقه مهمی وجود دارد که دارای صورت جمله های خبری اند، با این حال نه صادق اند و نه کاذب، زیرا قصد گوینده از ادای این جملات توصیف وضع و حال و یا واقعیتی نیست، بلکه انجام یک فعل به وسیله همین جملات است. (عبداللهی، ۱۳۸۷: ۲۹) کاربردشناسی یکی از حوزه های زبان شناسی است که به بحث درباره تأثیر بافت بر معنا می پردازد. یکی از نظریه های مطرح شده در کاربرد شناسی زبان، نظریه کنش های گفتاری است. در این نظریه معنا نه فقط از دیدگاه مشخصه های معنایی و معنای شرایط صدق بررسی می شود بلکه به مثابه کنش و عملی تلقی می شود که در جهان خارج از زبان، تغییری ایجاد می کند. نظریه کنش های گفتاری نخستین بار توسط آستین در دهه ۱۹۴۰ مطرح شد و طی درس گفتارهایی که وی در دانشگاه ارائه می کرد، گسترش پیدا کرد و بعدها توسط شاگرد وی سرل، به صورت کامل تری در زبان شناسی رواج پیدا کرد. (کاظمی، جمشیدی، ۱۳۹۵: ۴) از دیگر راه های درک ناگفته های متن تجزیه و تحلیل کنش های گفتار آن متن می باشد. در بین تمام رویکرد های مطرح شده در نظریه عمومی کاربرد زبان، نظریه ی کنش گفتار بیشترین اهمیت را به خود جلب کرده است. (لویسون، ۱۹۷۷: ۲۲۶، به نقل از خسروی، ۱۳۹۶: ۲) نظریه کنش گفتار زبان را در بافت کنش انسانی قرار می دهد و در مورد کارکردها و اهداف کنش انسانی که توسط جملات تحقق می یابند، بحث می کند. (پویترس، ۲۰۰۸: ۳۳۷، همان)

پرسش های پژوهش

پژوهش حاضر با تکیه بر نظرات سرل و آستین درصدد پاسخ به سؤالات زیر است:

۱. کدام نوع از کنش گفتارها در سه کتاب آخر شاهنامه، زمستان و از این اوستا مورد استفاده قرار گرفته اند؟

۲. کدام کنش گفتارها کمترین و بیشترین کاربرد را در سه کتاب آخر شاهنامه، زمستان و از این اوستا دارند؟

اهداف پژوهش

هدف های این پژوهش عبارتند از:

الف: بررسی کاربرد نظریه ی زبانی در سه کتاب اخوان ثالث (آخر شاهنامه، از این اوستا و زمستان)

ب: بررسی انواع و بسامد کنش گفتارها در سه کتاب اخوان ثالث (آخر شاهنامه، از این اوستا و زمستان)

ضرورت انجام پژوهش

با این پژوهش می توان به کنش گفتارهای رمزآمیز نهفته در اشعار مهدی اخوان ثالث دست بیاییم و با جهان بینی وی آشنا شویم. همچنین از طریق پژوهش درباره ی نظریه کنش گفتاری آستین و شاگردش سرل، به اهمیت این کنش ها در کشف جهان ذهنی شاعر واقف گردیم و کارگفت ها را طبق نظریه ی کنش گفتاری از سه کتاب مهدی اخوان ثالث استخراج کنیم.

روش پژوهش

روش پژوهش توصیفی تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه ای است؛ بدین صورت که ابتدا از منابع مکتوب موجود در رابطه با نظریه ی کنش گفتاری سرل و آستین از جمله کتاب ها، مقالات و پایان نامه ها، و اشعار مهدی اخوان ثالث گردآوری شده، سپس مولفه های موجود و دیدگاه ها در هر یک از این منابع استخراج و طبقه بندی گشته است. در مرحله ی بعدی، بسامد انواع کنش های گفتاری در اشعار مهدی اخوان ثالث مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

پیشینه پژوهش

درباره نظریه کنش گفتاری و مهدی اخوان ثالث تا کنون پژوهش‌ها و تالیفات متعددی به انجام رسیده است که به برخی از آنان اشاره می‌شود.

۱- مقاله‌ی «تحلیل ژانر شطح بر اساس نظریه کنش گفتار» (زرقانی و اخلاقی، ۱۳۹۱: ۸۰-۶۱) با استفاده از نظریه زبانی کنش گفتار به بررسی ژانرهای ادبی شطوحیات پرداخته است. نویسندگان این مقاله ابتدا سعی کرده‌اند تا مبانی ژانر شطوحیات را با اشاره به سیر تکوینی نظریه کنش گفتار شرح دهند. سپس، بر اساس شرح شطوحیات روزبهان بقلی شیرازی چهل مورد از شطوحیات را گزیده و آنها را در قالب طبقه‌بندی پنجگانه سرل قرار داده‌اند.

۲- مقاله‌ی «کنش‌های گفتاری و اهمیت آن در تحلیل متن» توسط عموزاده و رمضان زاده (۱۳۸۵) نوشته شده است. نویسندگان این مقاله، نظریه کنش‌های گفتاری را از دیدگاه آستین و سرل به طور خلاصه بررسی و کارگفت‌های نظریه‌ی کنش کلامی را در رمان جزیره سرگردانی اثر سیمین دانشور را واکاوی می‌کند.

۳- از جمله مقالات دیگر می‌توان به «کنش‌های گفتاری پنج‌گانه در شعر صدای پای آب سپهری» نوشته‌ی عبداللهیان و باقری (۱۳۹۶) اشاره کرد. نویسندگان این مقاله نیز ضمن معرفی کنش‌های گفتاری و اهداف آن، کارگفت‌های کنش گفتاری را در شعر صدای پای آب سهراب سپهری تحلیل کرده‌اند.

پژوهش‌های فوق نمونه‌هایی از پژوهش در حیطه کنش گفتاری بودند اما تاکنون پژوهشی با عنوان مستقل «بررسی اشعار مهدی اخوان ثالث بر اساس نظریه کنش گفتاری آستین و سرل» صورت نگرفته است. بنابراین پژوهش حاضر در نوع خود اولین پژوهش در این موضوع محسوب می‌شود.

مبانی نظری

نظریه کنش‌های گفتاری

یکی از دیدگاه‌های تحلیل متن که بر اساس آن می‌توان مفاهیم بلاغی و ادبی را در واحدهای کوچک (جمله) بررسی کرد، نظریه کنش گفتار است. این نظریه از نظریات مربوط به فلسفه زبان است که به صورت ضمنی، پیش‌فرض نقد احساسی و

تاثیری را در مخاطب علاقمند به شعر زیر سوال می‌برد و نظرگاهی تازه به او ارائه می‌کند که بر اساس آن علاوه بر آن که عمل نقد را صرفاً داوری و احساسی بی اساس تلقی نمی‌کند؛ بلکه متون را با نوعی دیدگاه انتقادی می‌خواند. (عبداللہیان، باقری، ۱۳۹۴: ۲۴۱) نظریه ی کنش گفتار نخستین بار توسط آستین در مجموعه سخنرانی هایی تحت عنوان «چگونه کلمات کار می‌کنند» در مقابل نقد دیدگاه منطقیون مثبت گرا_ که تنها کارکرد زبان را شناخت جملات صادق و کاذب بود_ ارائه گردید. (احمدی نرگسه و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۶) آستین معتقد است که تولید یک کنش گفتار نیازمند گوینده ای است که چنین پاره گفتاری را تولید کند، او این عمل را کنش بیانی می‌نامد. این کنش گفتار تاثیری روی مخاطب خواهد داشت که آن را کنش غیربیانی^۳ می‌نامد. همچنین او واکنش مخاطب را نسبت به کنش غیربیانی، کنش پس بیانی^۴ نامید. شاگردش سرل نیز در تقسیم بندی پنج گانه ی اهداف کنش های بیانی، کنش ها را با عناوین اظهاری، عاطفی، ترغیبی، تعهدی و اعلامی دسته بندی می‌کند.

جان سرل و طبقه بندی پنجگانه کنش های گفتاری

دلیل پرداختن به مطالعه افعال گفتاری صرفاً این است که هر ارتباط زبانی، مستلزم افعال زبانی است. واحد ارتباط زبانی آن گونه که عموماً گمان کرده اند نشانه، واژه یا جمله و یا حتی و مصداق نشانه، واژه یا جمله نیست، بلکه ایجاد یا صدور نشانه یا واژه و یا جمله در انجام فعل گفتاری است. تلقی یک مصداق به عنوان یک پیام به معنای تلقی آن به عنوان مصداق ایجاد شده یا صدور یافته است. به بیان دقیق تر ایجاد یا صدور مصداق جمله تحت شرایط خاصی یک فعل گفتاری است و افعال گفتاری واحدهای بنیادین یا کوچکترین واحدهای ارتباط زبانی اند. یکی از راه های فهم این نکته این است که شخص از خود پرسد تفاوت میان تلقی و عدم تلقی یک شیء به عنوان مصداقی از ارتباط زبانی در چیست؟ تفاوت بسیار مهم این است که وقتی من صدا یا علامتی روی تکه ای کاغذ را مصداق ارتباط زبانی یعنی یک پیام تلقی می‌کنم، یکی از چیزهایی که باید فرض کنم این است که این صدا یا علامت با موجود یا موجوداتی ایجاد شده است که کم یا بیش مانند خود من هستند و با مقاصد خاصی آن صدا یا علامت را ایجاد کرده اند. (سرل، ۱۳۸۷: ۱۰۷) سرل از جمله محققانی است که به بسط و پرورش نظریه کنش گفتار کمک کرد. زبان نه تنها پدیده ها را توصیف می‌کند، بلکه در اجرای آنها نیز نقش دارد. بدین معنا که انسان از زبان برای درخواست انجام کار (نقش امری)، بستن پیمان (نقش تعهدی)، بیان تشکر (نقش عاطفی) و غیره بهره می‌گیرد. (حسینی و حسن پور، ۱۳۹۱: ۴۳)

³ Illocutionary point

⁴ Perlocutionary

از نظر سرل افعال گفتاری به طور کلی تابع معنای جمله اند چنان که همیشه معنای یک جمله نمی تواند بار نهفته در یک جمله و فعل گفتاری صورت گرفته به وسیله آن را معین کند، برای انجام فعل گفتاری نیز باید جمله های با معنا وجود داشته باشد تا فعل گفتاری تحقق یابد. این نکته همان چیزی است که سرل با این تعبیر آن را بیان کرده است: بررسی معانی جمله ها و بررسی افعال گفتاری مستقل از یکدیگر نیستند بلکه یک بررسی اند از دو نظر گاه متفاوت.

بررسی و بحث درباره افعال گفتاری از چند جهت اهمیت دارد:

اولاً فهم دقیق و درست ارتباط زبانی در صورتی ممکن است که سخن گفتن را فعل گوینده دارای قصد بدانیم، ثانیاً فهم دقیق و درست به معنای یک جمله بستگی تام و تمام به تعیین قصد گوینده و بار محتوای نهفته در جمله دارد، به تعبیر دیگر فعل گفتاری، فعل تعیین کننده معناست. (عبداللهی ۱۳۸۷: ۴۷) ایده اصلی در نظریه کنش گفتاری جان سرل، فعل مضمون در سخن و یا همان معنای ضمنی است که دستیابی به آن از طریق بافت امکان پذیر است. (کوک، گای، ۱۳۸۸: ۵۷) بنابراین، بافت یکی از گزاره های تأثیرگذار برای دستیابی به فعل مضمون در سخن است. بافت موقعیت^۵ می تواند شرایطی را پدید آورد که مفهوم یک جمله جدا از معنی صریح خود معنای ضمنی بیابد و این معنی در آن بافت قابل درک گردد. (صفوی، ۱۳۸۷: ۱۷۱) سرل، کنش های گفتار و رفتار متفاوتی دسته بندی می کند و دیدگاه وی از تنوع معنایی بیشتری برخوردار است. بافت یا فحوای کلام یکی از مهمترین عواملی است که در تقسیم بندی انواع کنش های گفتاری در دیدگاه سرل اهمیت دارد. چگونگی شکل گیری بافت یک کنش گفتار با ماهیت و مقصود از تولید آن کنش در تعامل است. مثلاً اینکه آیا کنش یک عمل اجتماعی صرف است یا خیر و نیز اینکه آن کنش در بردارنده چه نوع عمل اجتماعی می باشد. از این رو در بررسی کنش های گفتاری متون مختلف لازم است نوع بافت در بردارنده کنش گفتار و نوع عمل اجتماعی مورد نظر از تولید آن مورد توجه دقیق قرار گیرد. سرل در بسط تغذیه کنش گفتار اقدام به طبقه بندی کنش های گفتاری در پنج حیطه مختلف به شرح زیر نمود. البته این طبقات به هیچ وجه انحصاری نیستند و یک پاره گفتار می تواند انواع مختلفی از کنش را در بر داشته باشد. (جمشیدی و کاظمی، ۱۳۹۵: ۱۶)

کنش اظهاری^۶: هدف کنش های اظهاری بیان چگونگی چیزهاست. در جمله های اظهاری گوینده، همچنان که گزاره ای را ارائه می دهد، وضعیت امور واقعی را در جهان جمله بازنمایی می کند، به بیانی دیگر، گوینده جهان خارج را در اظهارات، ادعاها، نتیجه گیری ها و آن گونه که باور دارد، تصویر می کند.

⁵ Context of situation

⁶ Representatives act

کنش ترغیبی⁷: هدف در کنش ترغیبی واداشتن مخاطب به انجام یا ترک کاری است که می تواند در قالب التماس، درخواست، پیشنهاد، یا فرمان صورت پذیرد. در این کنش گوینده می خواهد بین جهان خارج با وضعیت مطلوب خود از طریق مخاطب مطابقت ایجاد کند.

کنش عاطفی⁸: هدف کنش عاطفی بیان احساسات و حالت های روان شناختی و دیدگاه هاست. در جمله های عاطفی، هدف گوینده بیان برخی حالت های روان شناختی درباره وضعیت اموری است که در محتوای گزاره های بیان شده است. در این کنش انطباق جهان و ذهن وجود ندارد.

کنش تعهدی⁹: در جمله های تعهدی هدف گوینده موظف داشتن خود به تحقق بخشیدن کاری است که در محتوای گزاره های بیان کرده است. گوینده با کنش تعهدی از طریق خود بین جهان خارج و وضعیت مطلوب خود مطابقت ایجاد می کند.

کنش اعلامی¹⁰: هدف کنش اعلامی تغییر واقعی در جهان خارج از طریق گفتن چیزی است. در جمله های اعلامی هدف گوینده پدید آوردن وضعیت امور بیان شده در محتوای گزاره های است که به درستی انجام موفقیت آمیز کنش گفتاری منحصر است (سرل و وندر ویکن، به نقل از عبداللهیان، ۲۴۷:۱۳۹۶)

توجه به بافت در تشخیص کاربرد مستقیم و غیرمستقیم کنش های گفتاری بسیار مؤثر است. لذا هرگاه بین ساختار جمله و کارکرد آن رابطه ای مستقیم وجود داشته باشد، آن را کنش گفتاری مستقیم می نامند و هرگاه ارتباط بین ساختار و کارکرد غیرمستقیم باشد، آن را کنش گفتاری غیرمستقیم می نامند. (چپمن، ۱۳۸۴: ۲۱۷)

مزیت نظریه ی سرل بر آستین

مزیتی که نظریه سرل بر نظریه کنش گفتار آستین دارد، یکی در پیشبرد این نظریه و دیگری در دسته بندی صریحی است که از افعال جهت تعیین کنش های گفتار آنها می دهد. بر اساس طبقه بندی سرل می توانیم کنش های گفتار تمام پاره گفتار ها را در بافت مشخص نماییم. سرل دوازده جنبه مهم را که باعث متفاوت شدن کنش های منظوری از هم می شوند، برای ارائه دسته بندی خود از کنش های گفتار مطرح می کند اما فقط چهار تای آنها را برای ایجاد دسته بندی پنج طبقه ای خود به کار می گیرد که عبارتند از: نکته یا هدف منظوری، جهت مطابقت بین کلمات بیان شده و جهان بیرونی که به آن مربوط می شوند، حالت

⁷ Directives act

⁸ Expressives act

⁹ Commissives act

¹⁰ Declarations act

روانی بیان شده و محتوای گزاره‌ای. (فضائلی و نگارش، ۱۳۹۰: ۸۲) اختلاف سرل با آستین در کنش بیانی است. سرل کنش بیانی را رد می‌کند و از کنش پاره گفتار و کنش گزاره‌ای صحبت به میان می‌آورد ولی در باب کنش پس بیانی نظر سرل و آستین یکی می‌باشد. (پهلوان نژاد و اصطهباناتی، ۱۳۸۷: ۷)

زمستان

نام این مجموعه برگرفته از شعر معروف «زمستان» است. از این مجموعه به بعد است که اخوان به شعر نیمایی روی می‌آورد و سبک او شکل می‌گیرد. نیمه نخست کتاب تا شعر زمستان، عرصه تلاش شاعر برای رسیدن به شیوه خاص است. (بهبهانی، ۱۳۷۰: ۱۶۷) او به تدریج از چهارپاره‌ها به وزنه‌های شکسته می‌گراید. از قطعه زمستان به بعد برخی از سروده‌های درخشان اخوان چون "آواز گُرک"، "چاوشی"، "باغ من" در این مجموعه جای دارد. مضامین شعرهای اخوان را نیز در این مجموعه از نظر تاریخی می‌توان به دو دسته قبل از شکست سیاسی ۱۳۳۲ در تاریخ ایران و بعد از آن تقسیم کرد. شعرهایی که م. امید پس از این تاریخ سروده، قصه ناامیدی‌های اوست و در سال‌های قبل از این تاریخ شاهد میل به مبارزه و آزادی‌خواهی او هستیم. (محمدی آملی، ۱۳۷۷: ۱۱۴-۱۱۵) این مجموعه شعر نخست در ۱۳۳۵ چاپ شد سپس بارها تجدید چاپ شد. بسیاری از شعرهای زیبا و ماندگار اخوان در این منظومه جمع آمده است که تقریباً همه آنها بازتاب تلاش و امید ایرانیان در قبل از کودتا و انعکاس و تاثیر شکستی است که بعد از آن به وجود آمد. (احمدپور، ۱۳۸۸: ۲۳۲)

آخر شاهنامه

آخر شاهنامه سومین مجموعه شعری مهدی اخوان ثالث است. این کتاب هم از نظر تاریخی، از لحاظ محتوا و تشخص زبان و هم به اعتبار محتوا و تبلور اندیشه، در مرز و حد میان "زمستان" و "از این اوستا" است. شاعر در این کتاب مردی ست با پوستین میراث بر دوش. در این کتاب شاعر، بیش یا کم، دست اندازهای بیانی خاص نیما را پشت سر گذاشته و در جاده هموار زبان ویژه خویش به راه افتاده است. (حقوقی، ۱۳۷۰: ۱۰۳) شاید به زعم بعضی پربارترین و یک دست ترین مجموعه اخوان همین آخر شاهنامه باشد. آن بغضی که گلوگیر است، آن جادویی که کلام را شعر می‌کند، آن خصیصه‌ای که در هیچ تعریفی نمی‌گنجد در بیشتر اشعار این کتاب است. (بهبهانی، به نقل از شاهیندژی، ۱۳۸۷: ۱۵۷)

از این اوستا

اوج هنر شعری اخوان در چهارمین دفتر شعرش به نام "از این اوستا" تجلی می‌کند. این مجموعه بی‌شک در بر دارنده‌ی بهترین شعرهای اخوان است که در اواخر دهه‌ی سی و اوایل دهه‌ی چهل (۱۳۴۴) سروده شده‌اند. (محمدی آملی، ۱۳۸۰: ۱۴۴) در این کتاب شاعر دیگر پخته و سرد و گرم چشیده و مسلط است. با غزلی در مقدمه پیرامون مفهوم این بیت: "شاعر نیم و شعر ندانم که چه باشد / من مرثیه خوان دل دیوانه‌ی خویشم" دفتر خود را آغاز می‌کند و در پاسخ آن‌ها که با چند و چون خویش می‌آزاردنش. شعر "منزلی در دوردست" متضمن آرزوی یک غمگسار است و دیگر هیچ و نمودار حسرت تنهایی اوست. عقاید، نظریات، تعریضات، کنایات و درد دل‌های عمومی و خصوصی و با همان شیوه‌ای طنزآلود و جملاتی که با معترضه‌ها به دو نیم می‌گردند، بیان می‌شود. در اینجا از ادب کلاسیک تا مدرن و از افراد و اشخاص مرده و زنده سخن به میان می‌آید و گاهی هم تازیانه‌ای به گرده این و آن می‌خورد. (بهبهانی، به نقل از شاهیندژی، ۱۳۸۷: ۱۵۹-۱۵۸)

مبانی عملی

در این پژوهش، با توجه به مسائل مطرح شده توسط سرل درباره‌ی کنش‌های گفتاری و انواع و بسامد آنها در سه منظومه از مهدی اخوان ثالث - که عبارتند از: آخر شاهنامه، زمستان و از این اوستا مورد بررسی و تحقیق قرار خواهد گرفت.

۱- کنش اظهاری

کنش اظهاری به کنش‌هایی اطلاق می‌شود که حادثه‌ای یا حالتی را توصیف می‌کند. گوینده در این کنش عقیده‌ی خود را درباره‌ی درستی مطلبی اظهار می‌دارد. این کنش تعهد گوینده را نسبت به صدق گزاره‌ی مطرح شده نشان می‌دهد. کنش اظهاری به دو دسته واقعیت‌بنیاد و خردورزانه تقسیم می‌شود. افعال خردورزانه عبارتند از: بیان کردن، دلیل آوردن، توصیف کردن، اعتراض کردن، نفی کردن، معرفی کردن، تاکید کردن و اطمینان داشتن است. کنش واقعیت‌بنیاد نیز شامل آن دسته از کنش‌های اظهاری می‌شود که مبین اطلاعات مبتنی بر واقعیت است. (این واقعیت می‌تواند فرهنگی، هنری، تاریخی و یا اجتماعی باشد.)

« هوا دلگیر / درها بسته / سرها در گریبان / دست‌ها پنهان / نفس‌ها ابر / دل‌ها خسته و غمگین / زمین دلمرده / سقف آسمان کوتاه / غبار آلوده مهر و ماه / زمستان است. و گر دست محبت سوی کس یازی، / به اکراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است... منم من، میهمان هرشب، لولی وش مغموم / منم من، سنگ تپا خورده ی رنجور / منم، دشنام پست آفرینش، نغمه ی ناجور... چه می‌گویی که بیگه شد، سحر شد، بامداد آمد؟ / فریت می‌دهد، بر آسمان این سرخی بعد از سحرگه نیست.» (زمستان، ۱۰۸-۱۰۹)

بیشترین کنش به کار گرفته شده در این سه منظومه، از نوع اظهاری است. اخوان ابتدا با جملات کوتاه که هم بار عاطفی دارند و هم بار اظهاری، زمستان را توصیف می‌کند. سپس سرما را دلیل سردی روابط انسان‌ها بیان می‌کند و خود را با اصطلاحات لولی‌وش مغموم، سنگ تپاخورده ی رنجور و ... معرفی و با تکرار لفظ «منم» تاکید می‌کند. در انتهای بند نیز، به بیان این واقعیت می‌پردازد که سرخی آسمان شب هنگام برف، نوید فرارسیدن زمستان را می‌دهد.

«شب از شب‌های پاییزی است... / از آن همدرد و با من مهربان شبهای شک‌آور، / ملول و خسته‌دل، گریان و طولانی / خموش و مهربان با من / بکردار پرستاری سیه پوشیده پیشاپیش، / دل برکنده از بیمار.» (از این اوستا، ۵۹)

نمونه ی دیگری از توصیف در کتاب از این اوستا به چشم می‌خورد که شاعر در این بخش با جزئیات دقیق و ظریف به توصیف شبی مهربان و اندوهبار می‌پردازد و مانند پرستاری که در عین محافظت از بیمار، او را رها کرده‌است به تصویر می‌کشد.

«سبز و رنگین جامه ای گلرفت بر تن داشت. / دامن سیرابش از موج طراوت مثل دریا بود. / از شکوفه های گیلاس و هلو طوق خوش‌آهنگی به گردن داشت.» (همان، ۹۲)

توصیف زیبایی‌های باغ در این قسمت، مانند: چمنزار، دامن باغ، شکوفه های درختان و ... نشانگر دقت و جزئی‌نگری شاعر و متفاوت دیدن پدیده‌هاست. تشبیه قسمت دوم (دامن سیرابش ...) و استعاره قسمت سوم (طوق خوش‌آهنگی...) نیز باعث تاثیرگذاری بیشتر می‌گردد. توصیفات اخوان در این شعر به گونه‌ای است که ابتدا به مفهوم مورد نظر اشاره می‌کند و سپس ویژگی‌ها و خصایص آن را بیان می‌کند.

«جوی خشکیده ست و از بس تشنگی دیگر / بر لب جو بوته های بارهنگ و پونه و خطمی / خوابشان برده‌ست. / با تنی بی‌خویشتن، گویی که در رویا / می‌بردشان آب، شاید نیز / آبشان برده‌ست.» (همان، ۹۳)

در این بخش نیز شاعر همانند دو مورد پیشین ابتدا به بیان مفهوم (جوی) پرداخته سپس آن را با جزئیات توصیف می‌کند. بوته‌های لب جوی را طور دیگری می‌بیند و مفهوم شک و تردید را نیز به دنبال دارد.

«دیگر به تنگ آمده ایم الحق... / و سخت از این مرثیه ها بیزاریم. / **بسمان است** این مرثیه خوانی و دلسوزی. / دیگر بس است مرثیه، دیگر بس است گریه و زاری / **ما خسته ایم آخر.**» (آخر شاهنامه، ۱۰۰-۱۰۱) جز پدرم آری / من نیای دیگری **نشناختم** هرگز... **من یقین دارم** که در رگ های من خون رسولی یا امامی نیست.» (همان، ۳۴-۳۵)

در این بخش از کتاب آخر شاهنامه، اخوان از مرثیه ها و ناله ها به ستوه آمده به اعتراض می پردازد. سپس به وضعیت اجداد خود اشاره می کند که جز پدرش نیای دیگری را نمی پذیرد و نفی می کند و از اینکه خود را از سلاله انبیا و امامان نمی داند، اطمینان حاصل می کند.

۲- کنش عاطفی

کنش های عاطفی به کنش هایی اطلاق می شود که به واسطه کاربرد خاصی از زبان به بیان احساسات و عواطف خود در رابطه با پدیده های مورد نظر می پردازد. گوینده احساس خود را از طریق قدردانی، عذرخواهی، تبریک، ناسزا و ... بیان می دارد. با بیان هر گزاره (با فرض حقیقی بودن آن)، در شخص احساسی به وجود می آید. این کنش ها به دو دسته انفعالی و اخلاقی تقسیم می شوند. کنش های انفعالی عبارتند از: غم، شادی، خشم و ترس، تنفر، آرزو، تعجب، تعریف و تمجید، سرزنش، شکایت، عشق و دوستی. کنش های اخلاقی عبارتند از: دعا، سلام، عذرخواهی، خداحافظی و تبریک.

۲-۱- کنش های عاطفی- انفعالی:

«اینجا چرا می تابی؟ ای مهتاب برگرد / **این کهنه گورستان غمگین دیدنی نیست.**» (زمستان: ۶۸) ... **چه لذت بخش و مطبوع است مهتاب پس از باران / ز شادی گرم شد خون در عروق سرد بیماران.**» (همان: ۵۴)

شاعر ابتدا غم موجود در شهر را از طریق استعاره با اصطلاح کهنه گورستان بیان می کند. سپس به شادی دل مرده ی آدمیان پس از بارش باران اشاره می کند. این بند دارای مفهوم تعجیبی و تعریف و تمجید نیز می باشد.

«**باده ای هست و پناهی و شبی شسته و پاک / جرعه ها نوشم و ته جرعه فشانم بر خاک / / باده کم کم دهم شور و شراری که مپرس / بَرَدَم افتان خیزان، به دیاری که مپرس.**» (همان: ۲۷-۲۸)

شاعر لذت حاصل از شراب را با شادی و حالات افتان و خیزان بیان می کند. بیان احساسات شادمانه یکی از کنش های عاطفی است که در این شعر به چشم می خورد.

«نادری پیدا نخواهد شد، امید! / کاشکی اسکندری پیدا شود.» (آخر شاهنامه: ۲۵)... **ما چون دو دریچه روبروی هم / آگاه**
ز هر بگو مگوی هم / هر روز سلام و پرسش و خنده / هر روز قرار روز آینده / نه مهر فسون نه ماه جادو کرد / **نفرین** به سفر
که هر چه کرد، او کرد» (همان: ۵۳)

در بند ابتدایی از کتاب آخر شاهنامه، شاعر به امید و آرزو روی می آورد. او از زندگی به ستوه آمده و خواهان منجی ای است
که او را نجات دهد. کنش عشق و دوستی در بند دوم به چشم می خورد. صمیمیت شاعر با معشوق خویش و ابراز تنفر از جدایی
و دوری، گواهی بر این مدعاست. در همین بند کنش اخلاقی سلام کردن نیز به چشم می خورد.

«هر که آمد بار خود را بست و رفت / **ما همان بدبخت و خوار و بی نصیب**... / همه سر چشمم و از دیدن
او محرومم / همه تن دستم و از دامن او کوتاهم.» (همان: ۲۷-۲۵)

نمونه ی دیگری از ناله و شکوه در این بیت به چشم می خورد که شاعر گله مند از بخت خویش است که با وجود شایستگی،
از معشوق محروم است. کنش های غم، شکایت و حسرت از جمله کنش های عاطفی-انفعالی بکار رفته در این بیت است.

«نزد آن قومی که **ذرات شرف در خانه ی خونشان / کرده جا را بهر هر چیز دگر، حتی برای آدمیت، تنگ**،
/ خنده دارد از نیاکانی سخن گفتن، که من گفتم.» (همان: ۳۳)

در این بند نیز شاعر با استفاده از کنش های عاطفی تحقیر و تاسف، به تمسخر و طعنه ی افراد فرومایه زمانه اش می پردازد چون
در آن زمانه شرافت و انسانیت جایگاهی ندارد.

۲-۲- کنش های عاطفی-اخلاقی

«گفت راوی: **"حمدلله ماشالله ، چشم دشمن کور"** / کلبه مالامال بود از گونه گونه گون فرزندان / نر و ماده هر یک این دلخواه
آن دلبند» (از این اوستا: ۳۵-۳۶)... ای قافله **بدرود! سفر خوش! به سلامت** / من همسفر مرکب پی کرده ی خویشم.» (همان:
۵)

در بند ابتدایی مهمان به دعا و شکرگزاری در حق فرزندان می پردازد. در بند دوم شاعر با زبان عاطفی و احساسی،
خداحافظی می کند.

«من خردی تو دیدم و بخشایمت به مهر / و نیز دیده ای تو، **ببخشای پستی ام**.» (زمستان: ۱۲۹)... بر تو **دلا! فرخ و فرخنده**
باد / دولت این لرزش و این اضطراب.» (همان: ۱۱۸)

در این ابیات نیز شاهد کنش عذرخواهی و تبریک هستیم. در بیت اول شاعر درخواست بخشش دارد که این درخواست، جزو کنش ترغیبی نیز به شمار می آید. بیت دوم نیز به تبریک و شادباش پرداخته است.

«مسیحای جوانمرد من! ای ترسای پیر پیرهن چرکین! / دمت گرم و سرت خوش باد!» (همان: ۱۰۸)

در این بند شاعر مسیحا را مورد خطاب قرار می دهد و او را با لفظ «دمت گرم» و «سرت خوش باد» دعا می کند و می خواهد که در این سرما پناهنش بدهد. دعا به عنوان یکی از کنش های اخلاقی در این بند اینگونه بکار رفته است.

«گروه تشنگان در پیچ افتادند: "آیا / این همان ابر است کاندر پی / هزاران روشنی دارد؟"» (همان: ۵۶)

نمونه ای از شک و تردید در این بند دیده می شود که تشنگان درباره ی ماهیت ابر در تردید هستند و این نوعی از کنش های عاطفی-اخلاقی به شمار می رود.

«خروش رعد غوغا کرد، با فریاد غول آسا. / غریو از تشنگان برخاست: / "باران است، هی! باران ... / پس از هرگز ... خدا را شکر ... چندان بد نشد آخر"» (ص ۵۵)

در بند بعدی نیز شاهد نوع دیگری از کاربرد کنش های عاطفی مانند شکرگزاری و دعای تشنگان پس از دیدن باران هستیم. تصویرسازی شاعر از رعد و برق در قسمت ابتدایی، بر تاثیرگذاری شعر افزوده است.

اخوان توانسته است ضمن به خدمت گیری زبان فاخر، کنش های عاطفی ساده ای را به کار برد که بتواند خواننده را از طریق همدردی کردن با او یا برانگیختن احساسات روانی اش، در عواطف و احساسات خود شریک کند. درست است که شعر از تخیل و احساس و عاطفه مایه ور می شود اما کنش عاطفی به کار رفته در اشعار اخوان کمتر از کنش های اظهاری اشعار اوست و این نشانگر زبان قدرتمند اخوان است که توانسته است با تخیل کمتر، احساسات مخاطب را در شعر درگیر کند.

۳-کنش ترغیبی

کنش ترغیبی به کنش هایی اطلاق می شود که با استفاده از آن ها کسی برای انجام کاری خاص ترغیب می شود و از او خواسته می شود تا کاری را انجام دهد یعنی گوینده می خواهد شنونده کاری را انجام دهد. گوینده سعی می کند تا کاری کند که چیزهایی انجام شود و جهان را با محتوای گزاره ای شامل عمل آتی شنونده می باشد، تطبیق بدهد که شامل پرسشی، امری، درخواستی، توصیه و نصیحت و هشدار می باشد.

«باغ بی برگی که می گوید که زیبا نیست؟» (زمستان: ۱۶۷) «های! نخراشی به غفلت گونه ام را، تیغ! های، نپربشی صفای زلفکم را، دست! / آبرویم را نریزی دل!» (همان: ۱۴۴-۱۴۵)

در بند ابتدایی کنش پرسشی بلاغی صورت گرفته است. در این نوع پرسش خواننده منتظر جواب نیست، بلکه برای تاکید بیشتر از استفهام انکاری بهره جسته است. در بند دوم نیز شاعر به دلش هشدار می دهد.

«ای پریشان گوی مسکین! / پرده دیگر کن! / داستان پور فرخزاد را سر کن» (آخر شاهنامه: ۸۴-۸۵) ... برو آنجا که تو را منتظرند / دست بردار از این در وطن خویش غریب.» (همان: ۱۴۷)

در اولین بند شاعر از مرد چنگی درخواست می کند که داستان دیگری بسراید. در بند دوم نیز به قاصدک توصیه و نصیحت می کند که سربار و طفیل نباشد و به جایی که خواهان او هستند، برود. شاعر از فعل دست بردار _ که حالت امری دارد _ برای بیان توصیه و نصیحت استفاده کرده است. اینگونه همپوشانی در کنش ها در آثار اخوان بسیار به چشم می خورد.

«نه ماهیم من، از شنا چه حاصل؟» (همان: ۹۰)

در این نوع سوال که شاعر از خودش می پرسد، منتظر جوابی نیستیم بلکه برای شماتت مورد استفاده قرار می گیرد. این نوع پرسش ها نمونه ای از کنش های ترغیبی می باشد.

نمونه دیگری از این پرسش ها را در بیت «زین چه حاصل جز دروغ و جز دروغ؟ / زین چه حاصل جز فریب و جز فریب؟» (همان: ۲۵) می توان یافت.

این سوال نیز بلاغی است یعنی منتظر جواب نیستیم بلکه هدف از پرسش این نوع سوال، سرزنش است. یعنی شاعر قطعا می داند که این زندگی حاصلی جز دروغ و فریب ندارد.

۴- کنش های تعهدی

کنش تعهدی مربوط به متعهد کردن خود گوینده برای انجام دادن عملی در آینده است. گوینده با قول دادن، سوگند خوردن و اعمالی نظیر این، متعهد می شود که در آینده کاری را انجام بدهد. این کنش تطبیق دادن جهان با محتوای گزاره ای است که عملا طی گوینده می شود؛ علاوه بر این این کنش قصد و نیت گوینده را نیز نشان می دهد.

«بس کن خدا را، ای چگوری بس! / ساز تو وحشتناک و غمگین است. / بس کن خدا را، بیخودم کردی.» (از این اوستا: ۵۵)

سوگند دادن مرد چگوری، یکی از مصادیق کنش تعهدی است که شاعر مخاطب را به خدا سوگند می‌دهد و از او می‌خواهد که پایبند به این سوگند باشد و نوایش را قطع کند.

«شما را ای گروه تشنگان، **سیراب خواهیم کرد** / پس از باران جهان را غرقه در مهتاب خواهیم کرد.» (زمستان: ۵۴)

با توجه به بافت متن، ابر سیاه قول می‌دهد که پس از باریدن باران، تشنگان را غرق در روشنی خواهد کرد. این نوع کنش کمترین بسامد را در میان این سه منظومه دارد.

۵- کنش اعلامی

هدف کنش اعلامی اعلام شرایط تازه برای مخاطب است. گوینده و اعلام هایش بر جهان تغییرات واقعی ایجاد می‌کند. این کنش همزمان دارای دو وجه انطباقی بین زبان و جهان است کنش اعلامی زمانی اتفاق می‌افتد که گوینده قدرت و صلاحیت لازم را داشته باشد. این امر تنها به واسطه انجام مناسب کنش گفتار تحقق می‌پذیرد. افعال نامگذاری کردن و اعلام کردن در زیرگروه کنش اعلامی قرار می‌گیرد.

«و او مانند سردار دلیری نعره زد بر شهر / و بسیاری دلیرانه سخن‌ها گفت، اما پاسخی نشنفت / اگر تقدیر نفرین کرد یا شیطان فسون، هر دست یا دستان / صدایی برنیامد از سری، زیرا همه ناگاه سنگ و سرد گردیدند / از اینجا **نام او شد «شهریار شهر سنگستان»**» (از این اوستا: ۲۰) در این بند شاعر علت نامگذاری کردن شاهزاده را با نام شهریار شهر سنگستان، بیان می‌کند.

من امشب آمدستم وام بگزارم / حسابت را کنار جام بگذارم.» (زمستان: ۱۰۹)

این نوع کنش نشانگر این است که شاعر از جایگاه قدرت برخوردار است. او اعلام می‌کند که آماده است تا وام خود را ادا کند.

«جاودان بر اسب یال‌افشان زردش می‌چمد در آن / **پادشاه فصل‌ها، پاییز.**» (همان: ۱۶۷)

نامگذاری یکی از کاربردهای کنش اعلامی است که این نام بدیع است و زاینده تفکر خود شاعر. او در این بند بر پاییز نام پادشاه فصل‌ها را می‌نهد.

نمونه دیگری از نامگذاری به عنوان کنش اعلامی را میتوان در بیت: «نومیدم و نومیدم و نومید / **هر چند می‌خوانند "امید" م.**» (همان: ۱۰۴) نیز یافت.

در این بیت شاعر خودناامید است و اطرافیان او را با این حال، امید می‌نامند. تکرار و تناقض که در این بیت مشهود است، بر زیبایی و تاثیرگذاری شعر افزوده است.

۶- جملات شامل دو کنش مختلف

«آفتاب بلند عالمگیر! / من دگر زین حجاب دلزده ام / دوست دارم پرستویی باشم / که ز پروانگی کسل شده ام.»
(زمستان: ۴۱)

در این ابیات شاهد کنش اظهاری از نوع اعتراض و عاطفی از نوع آرزو هستیم. پروانه به آفتاب اعتراض می‌کند که از این افسردگی و پژمردگی دلزده است و آرزو دارد که مثل پرستویی باشد. همچنین کنش اعلامی نیز به چشم می‌خورد که پروانه اعلام خستگی می‌کند.

از نمونه های دیگر جملات دوکنشی می‌توان به «مرد نبرد باش که در این کهن سرا / کاری محال در بر مرد نبرد نیست.» (همان: ۳۶) اشاره کرد.

در این بند نیز شاهد کنش ترغیبی توصیه و اظهاری واقعیت بنیاد هستیم. شاعر به مخاطب توصیه می‌کند که خود را برای نبرد با ناملایمات زندگی آماده کند؛ چون طبق واقعیتی که از گذشته نیز وجود دارد، برای انسان تسلیم‌ناپذیر، هیچ کاری غیر ممکن نیست.

«ما فاتحان شهرهای رفته بر بادیم / با صدایی ناتوان تر زانکه بیرون آید از سینه، / ما راویان قصه های رفته از یادیم.» (آخر شاهنامه: ۸۵)

این بند نیز دارای کنش عاطفی از نوع تاسف و اظهاری از نوع معرفی است. شاعر با حالت تحقیر و تاسف خود را معرفی می‌کند. فاتحان شهرهای رفته بر باد و راویان قصه های رفته از یاد اصطلاحاتی هستند که شاعر به معرفی خود می‌پردازد.

«بس کن خدا را ای چگوری، بس / ساز تو وحشتناک و غمگین است.» (از این اوستا: ۵۵)

در این بند شاهد دو کنش عاطفی از نوع طعنه و تعهدی از نوع سوگند دادن هستیم. شاعر با طعنه به وحشتناک بودن ساز، مرد چگوری را به خدا سوگند می‌دهد که دیگر چنگ نوازد.

۷- جملات شامل دو زیر گروه از یک کنش

«گرگ‌ها خیره نگه کردند / همصدا زوزه برآوردند:

- «ما ندیدیم، ندیدیمش / نام، هرگز نشدیدیمش» (زمستان: ۸۲)

در این ابیات تکرار به منظور تاکید کردن، استفاده از افعال منفی «ندیدیم» و «نشدیدیم» به منظور نفی کردن و بیان کردن، زیر گروه های کنش اظهاری هستند.

«ای خوش آن پرواز و این دیدار / گرد بام دوست می گردند، / نرم نرمک اوج می گیرند، افسونگر پریزادان.» (آخر شاهنامه: ۶۹)

این بند نیز دارای دو کنش عاطفی است. هم آرزومندی را ابراز می کند، هم عشق و دوستی دو کبوتر را به تصویر می کشد.

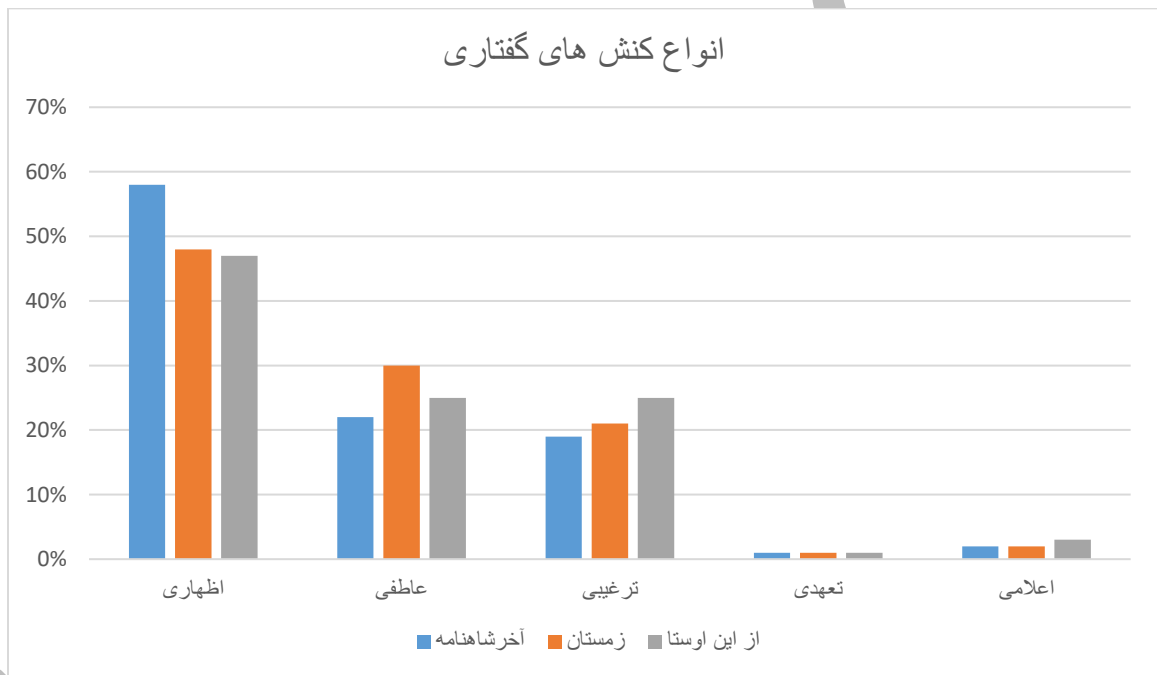
برای نمونه ای از دو کنش ترغیبی را نیز به بیت «با من بگو، ای بینوای دوره گرد، آخر / با ساز پیرت این چه آواز، این چه آیین است؟» (از این اوستا: ۵۶) می توان اشاره کرد.

در این بیت شاهد دو کنش ترغیبی هستیم. شاعر از مرد دوره گرد درخواست می کند که ماهیت آواز و رسم و راهش را بگوید. کنش ترغیبی درخواستی در قسمت «با من بگو» و پرسشی در قسمت «این چه آواز این چه آیین است؟» دو کنش به کار رفته در این بیت هستند. همانگونه که در قسمت های پیشین گفته شد، اشتراک چند کنش در آن واحد در اشعار اخوان بسیار دیده می شود.

جدول ۱- انواع کنش ها در سه کتاب

کنش	آخر شاهنامه	درصد	زمستان	درصد	از این اوستا	درصد
اظهاری	۳۲۹	٪۵۸	۳۵۹	٪۴۸	۲۶۰	٪۴۷
عاطفی	۱۲۵	٪۲۲	۲۱۹	٪۳۰	۱۴۲	٪۲۵
ترغیبی	۱۰۴	٪۱۹	۱۵۹	٪۲۱	۱۳۹	٪۲۵
تعهدی	۲	٪۰.۱	۲	٪۰.۱	۱	٪۰.۱
اعلامی	۶	٪۰.۹	۶	٪۰.۹	۱۵	٪۲.۹
کل	۵۶۶	٪۱۰۰	۷۴۵	٪۱۰۰	۵۵۷	٪۱۰۰

نمودار ۱_ درصد فراوانی انواع کنش‌ها در سه کتاب

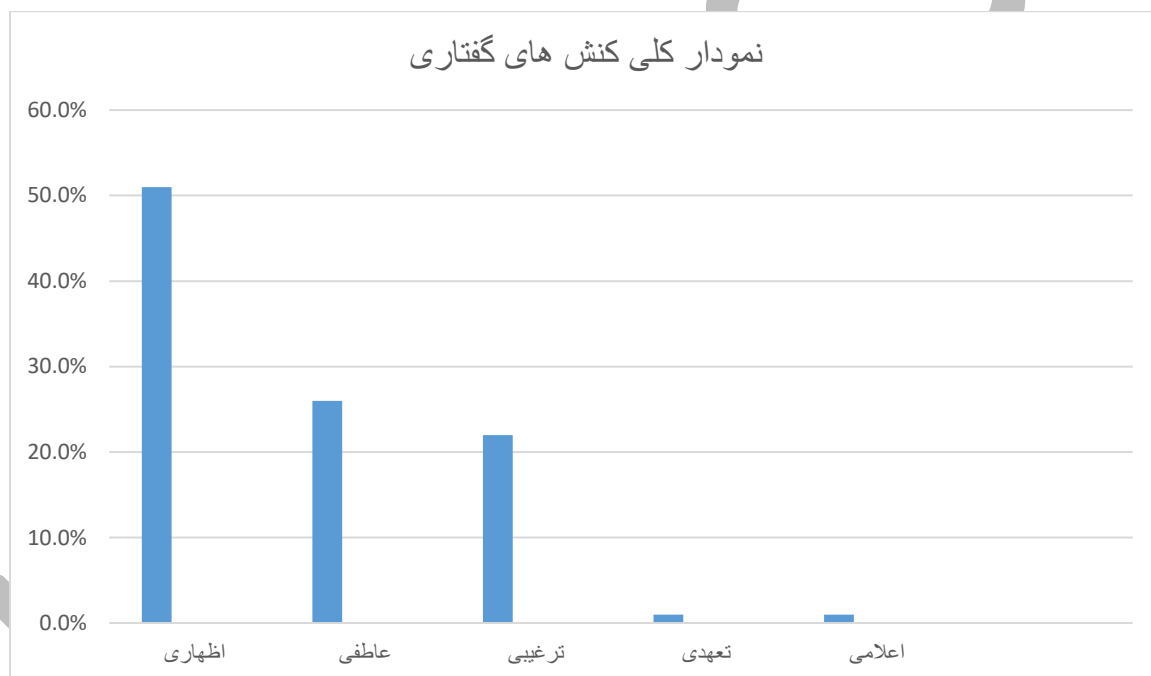

نمودار ۱_ همان‌طور که در جدول و نمودار مشاهده می‌شود، کنش گفتاری تعهدی ۰.۱ درصد، کنش اعلامی ۰.۹ درصد، کنش ترغیبی ۱۹ درصد، کنش عاطفی ۲۲ درصد و کنش اظهاری ۵۸ درصد کتاب آخر شاهنامه، کنش گفتاری تعهدی ۰.۱ درصد، کنش اعلامی ۰.۹ درصد، کنش ترغیبی ۲۱ درصد، کنش عاطفی ۳۰ درصد و کنش اظهاری ۴۸ درصد کتاب زمستان و کنش گفتاری تعهدی ۰.۱ درصد، کنش اعلامی ۲.۹ درصد، کنش ترغیبی و عاطفی ۲۵ درصد و کنش اظهاری ۴۷ درصد کتاب آخر شاهنامه را به ترتیب از کمترین به بیشترین میزان کاربرد کنش‌های گفتاری را در این سه کتاب به خود اختصاص دادند.

جدول ۲_ تعداد کل کنش‌های گفتاری‌های به کار رفته در هر سه کتاب

نام کنش	تعداد	درصد
اظهاری	۹۴۸	۵۱٪
عاطفی	۴۸۶	۲۶٪
ترغیبی	۴۰۲	۲۲٪
تعهدی	۵	۰.۱٪
اعلامی	۲۷	۰.۹٪
کل	۱۸۶۸	۱۰۰٪

نمودار ۲_ درصد فراوانی کل کنش های گفتاری به کار رفته در سه کتاب

نمودار ۲_ همان طور که در جدول و نمودار مشاهده می شود، کنش گفتاری تعهدی با ۰.۱ درصد، کنش اعلامی با ۰.۹ درصد، کنش ترغیبی با ۲۲ درصد، کنش عاطفی با ۲۶ درصد و کنش اظهاری با ۵۱ درصد به ترتیب از کمترین به بیشترین میزان کاربرد کنش های گفتاری را در این سه کتاب به خود اختصاص دادند.

بحث و نتیجه گیری

در این سه کتاب ۱۸۶۸ مورد کنش گفتاری به کار رفته است که ۹۴۸ مورد آن اظهاری، ۴۸۶ مورد آن عاطفی، ۴۰۲ مورد آن ترغیبی، ۵ مورد آن تعهدی و ۲۷ مورد آن اعلامی می‌باشد. هدف از تحلیل های آماری این تحقیق نشان دادن بسامد تقریبی کنش های به کار رفته در سه کتاب مذکور است تا بدین وسیله معلوم گردد که کدام کنش ها در این سه کتاب بیشتر مورد استفاده می باشد و در کدام کتاب بیشترین تعداد کنش های گفتاری به کار رفته است. بیشترین تعداد کنش اظهاری به کار رفته در سه کتاب نشان می دهد که شاعر در این سه کتاب در پی بیان چگونگی چیزها و باور خود است و قصد دارد از طریق شعر دنیای خود را آنچنان که هست یا آنچنان که باور دارد، نشان دهد. این اظهار باورها به صورت اعتراض یا دلیل آوردن و ... بر احساسات و عواطف او پیشی می گیرد و شعر اخوان را بیش از آن که عاطفی و یا متعهد نشان دهد، در پی اثبات باورهای صادق شاعر از روزگار خویش است. در مقابل، کم بودن تعداد کنش های تعهدی یا اعلامی نشانگر عدم تعهد و مسئولیت، اعتبار یا مرتبه ی پایین قدرت اجتماعی این شاعر است. به یکی از این دو دلیل، اخوان سعی در تغییر جهان ندارد و با پدیده ها منطقی برخورد می کند. همچنین مشخص شد که کتاب زمستان به دلیل بیشترین تعداد کنش های گفتاری به کار رفته نسبت به دو کتاب دیگر به لحاظ ارتباط زبانی از سوی شاعر و دریافت مقصود از سوی مخاطب، غنی تر است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

منابع

- احمدپور، علی، شهریار شهر سنگستان، (۱۳۸۸) تهران: کلهر.
- احمدی نرگسه، رحیم و گرجیان، بهمن و نقی زاده، محمود و حسینی، سید حسام‌الدین. (۱۳۹۷)، کارگفت‌های ترغیبی در قرآن کریم، فصلنامه ی علمی-پژوهشی «پژوهش های ادبی- قرآنی» سال ششم، شماره دوم.
- اخوان ثالث، مهدی، از این اوستا، (۱۳۴۴) تهران: انتشارات مروارید.
- _____، آخر شاهنامه، (۱۳۳۸)، تهران: انتشارات مروارید.
- _____، زمستان، (۱۳۸۲) تهران: انتشارات مروارید.

چپمن، شیوان، از فلسفه به زبان‌شناسی، ترجمه حسین صافی. (۱۳۸۴)، تهران: گام نو.

حسینی، محمدضیاء و حسن پور، خسرو، سخن کاوی: گفت‌مان‌شناسی (انتقادی) تجزیه و تحلیل کلام، (۱۳۹۱) تهران: رهنما.

حقوقی، محمد، «ادبیات امروز ایران (شعر)»، (۱۳۷۰) تهران: انتشارات قطره.

خسروی، نوشین. (۱۳۹۶). بررسی کنش‌های گفتاری در دو رمان فارسی «سمفونی مردگان» و «چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم» بر اساس نظرات آستین (۱۹۶۲) و سرل (۱۹۶۹). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. رشته زبان‌شناسی همگانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام.

خیرآبادی، رضا و سامنی، سامان، مقدمات زبان‌شناسی (با تمرکز بر رویکردهای بین‌رشته‌ای). (۱۳۹۵) تهران: کتابخانه فرهنگ.

سرل، جان آر. (۱۹۶۳). افعال گفتاری؛ جستاری در فلسفه زبان. ترجمه عبداللهی، محمدعلی (۱۳۸۷). قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

شاهیندژی، شهریار، شهریار شهر سنگستان، (۱۳۸۷) تهران: سخن.

صفوی، کورش، درآمدی بر معناشناسی (۱۳۸۷). تهران: سوره مهر (پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی)

عبداللهیان، حمید و باقری، علی اصغر (۱۳۹۴). کنش‌های گفتاری پنجگانه در شعر «صدای پای آب» سپهری، مجله زبان و ادبیات فارسی، سال ۲۵، شماره ۸۲.

عموزاده، محمد و رمضان زاده، محمود (۱۳۸۵) «کنش‌های گفتاری و اهمیت آن در تحلیل متن»، مجله تخصصی زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی فردوسی مشهد، دوره ۳۹، شماره دوم.

فضائی، مریم و نگارش، محمد «تحلیل خطبه پنجاه و یکم نهج‌البلاغه بر اساس طبقه بندی سرل از کنش گفتاری»، ۱۳۹۰، مطالعات اسلامی: علوم قرآن و حدیث، سال چهل و سوم، شماره ۸۶.

قبادی، سمیه و قبادی، حنیفه (۱۴۰۰)، بررسی کنش‌های گفتاری در نمایش‌نامه ی مرگ یزدگرد بر اساس آرای سرل، نهمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی.

کاظمی، فروغ و جمشیدی، سپیده. نظریه کنش‌های گفتاری در فارسی و انگلیسی. (۱۳۹۵) تهران: داستان.

کوک، گای. زبان‌شناسی کاربردی. ترجمه مصطفی حسرتی، فریبا غضنفری و عامر قیطوری. (۱۳۸۸)، کرمانشاه: انتشارات دانشگاه رازی کرمانشاه.

Translated References to English

- Abdollahian , H. & Bagheri, A. (2015). Five speech acts in Sepehari's poem "Sedaye paye ab". *Persian language and literature magazine*. 25, (82). [in persian]
- Ahmadinargese, R. & Gorgian, B. & Naghizadeh, M. & Hoseini, H.(2018). Persuasive speeches in the Quran. *Scientific-Research Quarterly "Literary-Quranic Studies"*. 6. (2). [in persian]
- Ahmadpour, A. (2009) *Shariyare shahre sangestan*. Tehran: Kalhor Publishing co. [in persian]
- Akhavanesales, M. (1959). *Akhare shahnameh*. Tehran: Morvarid Publishing co. [in persian]
- Akhavanesales, M. (1965). *Az in avesta*. Tehran: Morvarid Publishing co. [in persian]
- Akhavanesales. M. (2003). *Zemestan*. Tehran: Morvarid Publishing co. [in persian]
- Amoozadeh, M & Ramazanzadeh, M. (2015). Speech acts and their importance in text analysis. *Specialized Journal of Language and Literature, Ferdowsi Faculty of Literature and Humanities, Mashhad*. 32 (2) . [in persian]
- Chapman, S. (2005). *From philosophy to linguistics*. Tehran: Game no Pubishing co.[in persian]
- Cook, G. (2009). *Applied Linguistics*. Translated by Hasrati, M & Ghazanfari, F & Gheytoori, A. Kermanshah: Razi university Publishing co.
- Fazaeli, M & Negaresh, M. (2011). Analysis of the fifty-first sermon of Nahj al-Balagha based on Searle's classification of speech acts. *Islamic Studies: Sciences of Quran and Hadith*. 43 (86). [in persian]
- Ghobadi, S& Ghobadi, H. (2021). Examining speech acts in the play Death of Yazdgerd based on Searle's opinion. *The 9th National Conference on Literary Text Studies*. [in persian]
- Hoghooghi, M. (1991). *Iran's modern literature (poetry)*. Tehran: Ghatreh Publishing co. [in persian]
- Hoseyni, M & Hasanpoor, K. (2012). *Speech analysis: (critical) discourse analysis, speech analysis*. Tehran: Rahnama Publisng. [in persian]
- Kazemi, F & Jamshidi, S. (2016). *The theory of speech acts in Farsi and English*. Tehran: Dastan Publishing. [in persian]
- Kheyraadi, R & Sameni, S. (2016). *Introduction to Linguistics (focusing on interdisciplinary approaches)*. Tehran: Culture library Publisng. [in persian]
- Khosravi, N.(2017). Analysis of speech acts in two Persian novels "Samfooni e mordegan" and "Cheragh ha ra man khamoosh mikonam" based on Austin (1962) and Searle (1969) comments.

Master's thesis. Department of General Linguistics, Faculty of Literature and Human Sciences, Ilam University.

Mohamadi amoli, M. (2001). Avaze chogoor (life and poetry of Mehdi Akhvanesales). Tehran: Sales Publising. [in persian]

Safavi, K. (2008). An introduction to semantics. Tehran: Soore ye mehr Pubkishing .[in persian]

Searle, J. R. (1963). speech acts; An essay in the philosophy of language. Translated by Abdollahi, M. Qom: Islamic Science and Culture Research Institute Publishing.[in persian]

Shahindeji, S. (2008). Shariyare shahre sangestan .Tehran: Sokhan Publising. [in persian]

in press